

EDYTA MAJCHER-OCIESA

ORCID: 0000-0002-2722-0543

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Pismo funkcjonariuszy Policji Komunalnej z 25 lutego 1919 roku, skierowane do Magistratu miasta Sosnowca w sprawie podwyższenia wynagrodzenia

Słowa kluczowe: Policja Komunalna, Sosnowiec, policjanci, wynagrodzenie, 1919 rok

Key words: Municipal Police, Sosnowiec, policemen, pay, 1919

Streszczenie: Celem artykułu jest analiza pisma 17 funkcjonariuszy Policji Komunalnej z 25 lutego 1919 r., skierowanego do Magistratu miasta Sosnowca, z przedstawieniem okoliczności jego napisania oraz tłem historycznym. Omówiono również syntetycznie genezę i zadania Policji Komunalnej. Policjanci starali się zainteresować władze swoją sytuacją materialną. Porównali aktualne ceny towarów ze swoimi zarobkami. Wynagrodzenie policyjne wynosiło 8 mk. dziennie, natomiast skromne utrzymanieienne jednej osoby – 8 mk. i 20 fenigów. Policjanci poprosili magistrat o zwiększenie poborów, wprowadzenie dodatków do pensji za mieszkanie, opał i światło, o otrzymanie umundurowania, w tym dwóch par obuwia, objęcie opieką medyczną siebie i rodzin oraz zwiększenie racji żywnościowych.

Abstract: The article aims to analyse the letter written by seventeen officers of the Municipal Police, dated February 25, 1919, addressed to the town hall officials of Sosnowiec, in the context of the circumstances in which it was written and the historical background. A general discussion of the establishment and tasks of the Municipal Police has also been provided. The policemen attempted to interest the authorities in their living standards by juxtaposing their pay with current prices of selected goods. A policeman's daily pay amounted to 8 marks, while a person's modest daily living expenses – to 8 marks and 20 pfennigs. The policemen asked the town hall to increase their pay; introduce housing, heating and lighting allowances; provide uniforms, including two pair of boots; provide medical care for themselves and their families; as well as increasing food rations.

Pismo 17 funkcjonariuszy do Magistratu miasta Sosnowca zaprezentowane w aneksie stało się pretekstem dla Autorki do rozważań nad wysokością zarobków policjantów i poważnej sytuacji, która miała miejsce w lutym 1919 r. w Zagłębiu Dąbrowskim. Celem artykułu jest analiza pisma policjantów, z przedstawieniem okoliczności jego napisania oraz tłem historycznym. Omówiono również syntetycznie genezę i zadania Policji Komunalnej (dalej: PK). W związku z takim ujęciem tematu Autorka zastosowała metody: historyczną (geneza formacji), instytucjonalno-prawną (regulacje dotyczące policji) i case study (analiza konkretnego dokumentu).

Problemy z finansowaniem formacji policyjnych rozpoczęły się wraz z odzyskaniem niepodległości przez Polskę. W grudniu 1918 r. nakazano rozwiązanie wszystkich organizacji pełniących funkcje policyjne oprócz Milicji Ludowej i policji samorządów miejskich i powiatowych¹. Do końca 1918 r. formacje policyjne działające w miastach miały być utrzymywane przez samorząd, a fundusze powinny być zabezpieczone w budżetach miast. Jednak w Sosnowcu pod koniec 1918 r., podobnie jak w wielu innych miastach, środki pieniężne wyczerpały się, a samorządy poprosiły o wsparcie finansowe władze centralne. Z podobnymi problemami zmagala się policja na terenie byłej Kongresówki².

Od stycznia 1919 r. finansowanie Policji Komunalnej w Sosnowcu leżało w gestii magistratu i Skarbu Państwa. Sprawy te regulował dekret z 9 stycznia 1919 r. o organizacji policji³. Według dekretu koszty związane z działalnością policji zostały podzielone na dwie części. Samorząd ponosił koszty kwaterunku posterunku policji komunalnej (lokalu) i policjantów (np. w formie dodatku do pensji) (art. 6). Pozostałe koszty pokrywał Skarb Państwa i powiatowe związki komunalne lub miasta na zasadzie powiatów, w równych częściach (art. 4).

W sprawie budżetów na utrzymanie PK Ministerstwo Spraw Wewnętrznych wydało w kwietniu 1919 r. okólnik nr 191. Preliminarz PK został przygotowany przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministerstwem Skarbu i stanowił podstawę wydatkowania na cele policji. Zaznaczono w nim, że bezpośredniego finansowania dokonują organy samorządowe i nie mogły one zmieniać zaproponowanych preliminarzy. Sumy wydatkowane na po-

¹ Dziennik Praw Państwa Polskiego (dalej: Dz.P. PP) 1918, nr 19, poz. 53. Przepisy o organizacji Milicji Ludowej; J. Ławnik, *Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918–1939*, Warszawa 1979, s. 12.

² D. Buras, *Polskie formacje policyjne w Kielcach w okresie pierwszej wojny światowej i na progu niepodległości (1914–1919)*, „Rocznik Świętokrzyski” Seria A – Nauki Humanistyczne 2005, nr 29; J. Foltiński, *Organizacja bezpieczeństwa publicznego w Częstochowie w latach 1918–1919*, w: *Od straży obywatelskich do policji. Służby porządkowe na ziemiach polskich w XX wieku*, red. R. Łaszewski, B. Sprengel, Włocławek 2007.

³ Dz.P. PP 1919, nr 5, poz. 98. Dekret o organizacji policji komunalnej.

licję dostarczane miały być do kas samorządowych po upływie miesiąca. Preliminarze wydatków PK zostały przygotowane na okres od 1 stycznia do 30 czerwca 1919 r., kiedy to planowano utworzenie jednolitej Policji Państwowej (w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 1919 r. działały obok siebie dwie równorzędne formacje: Policja Komunalna i Milicja Ludowa⁴). Preliminarze te w połowie swojej wysokości miały zostać włączone do budżetów odnośnych związków samorządowych na czas od 1 kwietnia do 30 czerwca 1919 r.⁵ Środki pieniężne wydatkowane przed 1 stycznia 1919 r. na Policję miasta Sosnowca nie stanowiły przedmiotu rozrachunku. Magistrat miasta Sosnowca przyjął do wiadomości informacje zawarte w okólniku 191.

Kolejna zmiana w sposobie finansowania Policji nastąpiła w lipcu 1919 r. wraz z powołaniem Policji Państwowej⁶. W artykule 3 ustawy czytamy:

Koszty utrzymania policji państwowej ponosi bezpośrednio skarb państwa z tem jednak, że organy samorządu: komunalne związki powiatowe oraz gminy miast, wydzielonych z powiatu, zwracają państwu $\frac{1}{4}$ część wszelkich kosztów utrzymania policji. Sposób pobierania należnej od samorządu części kosztów utrzymania policji określają przepisy, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu. Gminy obowiązane są dostarczyć za opłatą na żądanie powiatowych i miejskich władz administracyjnych lokali, potrzebnych na umieszczenie biur i posterunki policji. Wysokość wspomnianych opłat ustalają przepisy wykonawcze, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Ministrem Skarbu⁷.

Zgodnie z ustawą z lipca 1920 r. policjanci zostali podzieleni według policyjnych stopni służbowych: wyższych (I–VIII) i niższych (1–4)⁸. Pensja policjanta składała się z trzech składników: z płacy zasadniczej, dodatku za wysługę lat i dodatku drożyznianego. Najniższe wynagrodzenie pobierał posterunkowy – 700 mk. (policyjny stopień służbowy niższy 4), następnie starszy posterunkowy 750 mk., przodownik 850, starszy przodownik 950. Do policyjnych stopni służbowych wyższych zaliczamy: aspiranta, który zarabiał 1300 mk., podkomisarza 1400 mk., komisarza 1600 mk., nadkomisarza 2100 mk., inspektora 2600 mk.,

⁴ Dz.P. PP 1918, nr 19, poz. 53. Przepisy o organizacji Milicji Ludowej; zob. także: A. Leinwand, *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, Warszawa 1972.

⁵ Archiwum Państwowe w Katowicach (dalej: APKa), Akta miasta Sosnowca I (dalej: AmS I), sygn. I 2628, k. 47.

⁶ D. Buras, *W służbie wolnej Polski. Organizacja i działalność Policji Państwowej w województwie kieleckim w latach 1919–1939*, Toruń 2014, s. 14–15.

⁷ Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (dalej: Dz.U. RP) 1919, nr 61, poz. 363. Ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. o policji państwowej.

⁸ Dz.U. RP 1920, nr 65, poz. 431. Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu wyższych i niższych funkcjonariuszów policji państwowej.

nadinspektora 2900 mk. oraz komendanta głównego 3200 mk. W artykule 4 ustawy zapisano:

Tytułem dodatku za wysługę lat funkcjonariusz policji otrzymuje za każdy rok służby państwowej 2½% pobieranej w danej chwili płacy zasadniczej. Zachęcano również policjantów do podwyższenia swojego wykształcenia: Funkcjonariuszowi policji, który wykaże, iż ukończył studia wyższe na jednym wydziale uniwersytetu, lub równorzędnego zakładu naukowego, zakończone przepisaniem egzaminami, dolicza się 5% płacy zasadniczej za każdy rok studiów. Dodatek za studia wyższe nie może przenosić 20% płacy zasadniczej⁹.

Ustawa zawierała również sposób wyliczenia dodatku drożyznianego, w zależności od zajmowanego stanowiska, posiadanej rodziny i miejsca zamieszkania (artykuł 5). Regulowała również ewentualne inne sytuacje, np. korzystanie przez policjanta ze służbowego mieszkania. Dodatek śledczy w wysokości 20% pensji zasadniczej przysługiwał funkcjonariuszowi pełniącemu służbę śledczą (z odpowiednim dodatkiem drożyznianym) (artykuł 7). Uposażenie wypłacane było policjantowi pierwszego dnia każdego miesiąca z góry. Przewidziano również pobory niestałe i poboczne, tj. diety, dodatki za kierownictwo, dodatki funkcyjne, ryczałty dojazdowe (jednak o nich będzie mowa w innym rozporządzeniu). Policjanci jako urzędnicy państwowi należeli do odpowiedniej grupy uposażenia (podobnie jak wojskowi)¹⁰. Pod względem finansowania formacje policyjne ewoluowały w stronę centralizacji (ośrodek władzy to Ministerstwo Spraw Wewnętrznych) i jak najmniejszego uzależnienia formacji od samorządu. Wątki dotyczące wynagrodzenia policjantów pojawiły się w pracach kilku historyków¹¹.

Policjanci, którzy odważyli się napisać pismo dotyczące swojego niedostatecznego wynagrodzenia, pracowali w Sosnowcu. Miasto to położone jest na obszarze Zagłębia Dąbrowskiego. W latach 1918–1919 na tym terenie dochodziło do wystąpień robotniczych związanych z wysokim bezrobociem i niestabilną

⁹ Tamże. Artykuł 4.

¹⁰ E. Słabińska, *Rynek pracy w latach 1918–1939 na przykładzie województwa kieleckiego*, Kielce 2015, s. 373. Autorka podała dane, które pochodzą z 1936 r. Spośród policjantów najmniej zarabiał posterunkowy, który został zaliczony do XIII grupy uposażeniowej i pobierał 150 zł. Starszy posterunkowy – 160 zł, przodownik 180 zł, starszy przodownik – 200 zł. Najwyższe zarobki pobierał komendant główny (IV grupa), który zarabiał 1 tys. zł. Oprócz płacy zasadniczej pobierali oni również dodatek służbowy.

¹¹ R. Litwiński, *Korpus policji w II Rzeczypospolitej: służba i życie prywatne*, Lublin 2007; M. Mączyński, *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej*, Kraków 1997; A. Misiuk, *Policja państwowa 1919–1939: powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996; A. Misiuk, A. Pepłoński, *Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918–1926. Wybór źródeł i dokumentów*, Szczytno 1994; P. Majer, *Ustawy polskiej policji (1791–2011): źródła z komentarzem*, Szczytno 2013.

sytuacją polityczną¹². Przykładowo, według państwowego urzędu pośrednictwa pracy i opieki w Sosnowcu, prognozowano, że do końca marca 1919 r. zarejestrowanych zostanie 10 329 osób bezrobotnych, z 65 094 członkami rodzin (razem 82 428 osób). Spośród nich z samego Sosnowca pochodziło 8280 pracowników wykwalifikowanych, 8088 robotników niewykwalifikowanych i 1966 robotnic¹³. W tym okresie środowisko robotnicze było podatne na prądy lewicowe, co przejawiało się m.in. znaczną aktywnością strajkową. W Sosnowcu powstała komunistyczna Czerwona Gwardia¹⁴. Problemy finansowe policjantów były również następstwem dynamicznej sytuacji gospodarczej.

Sytuacja aprowizacyjna na ziemiach polskich byłego zaboru rosyjskiego na początku 1919 r. była zła i Sosnowiec nie odznaczał się pod tym względem niczym szczególnym. Obowiązujące ceny towarów podawano w miejscowej prasie. W niedalekiej Częstochowie ceny towarów pierwszej potrzeby były następujące: ½ funta kaszy perłowej lub jęczmiennej – 60 fen., ½ funta mąki pszennej – 1 mk. (dla Karty Żywnościowej serii „G”), ½ f. masła – 2 mk. 80 fen., 1 korzec węgla grubego lub kostka I i II 14 mk. 70 fen. (według karty rodzinnej serii „E”). Część towarów oferowana była bez kartek, np. herbata (1 funt za 1 mk. 50 fen.), kawa palona (1 funt za 70 fen.), powidła śliwkowe (1 funt za 2 mk. 50 f.), olej rzepakowy (1 funt za 3 mk. 80 f.)¹⁵. Za litr nafty płacono 1 mk¹⁶. Zaopatrzenie nie tylko w Sosnowcu było niedostateczne. W niedalekim Bytomiu (były zabór pruski) w lutym 1919 r. oferowano następujące dostępne towary: „W tygodniu od 17-go do 23-go lutego wyda się na osobę: 100 gramów płatków owsianych, ½ funta kapusty kiszzonej, 2 kostki bulionowe, 50 gr. masła zagranicznego, 200 gr. miodu sztucznego, 5 funtów ziemniaków. Dla dzieci różne dodatki”¹⁷. Dla porównania płaca dzienna górników na Górnym Śląsku w grudniu 1918 r. wynosiła 14 mk [niemieckich]¹⁸. Niedostateczna aprowizacja była przyczyną rozruchów, w których uczestniczyli robotnicy i ich rodziny, oraz przemocy względem zarządzających kopalniami w Zagłębiu Dąbrowskim¹⁹. W dokumentacji przygotowanej przez Stowarzysze-

¹² J. Walczak, *Ruch robotniczy w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1918–1926*, Katowice 1973.

¹³ *Smutna statystyka*, „Goniec Częstochowski” 1919, nr 47 z 11 marca, s. 3.

¹⁴ E. Majcher-Ociesa, *Finansowanie Policji Komunalnej w Sosnowcu w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 1919*, w: *Chroń i służą... Mundurowi i cywile. Społeczne i gospodarcze relacje na ziemiach polskich na przestrzeni wieków*, red. R. Klementowski i M. Zawadka, Wrocław 2017, s. 89–102.

¹⁵ „Goniec Częstochowski” 1919, nr 9, z 12 stycznia, s. 5.

¹⁶ „Goniec Częstochowski” 1919, nr 30 z 6 lutego, s. 4.

¹⁷ *Bytom*, „Głos Śląski” 1919, nr 21 z 18 lutego, s. 3.

¹⁸ „Górniki” 1918, nr 63 z 15 grudnia, s. 3.

¹⁹ *Opisy gwałtów, dokonanych przez tłumy robotników na pracownikach przemysłowych*, Dąbrowa Górnicza 1922.

nie Polskich Inżynierów Górniczych i Hutniczych, Koło w Dąbrowie Górniczej²⁰, policjanci zostali oskarżeni o sprzyjanie manifestującemu i agresywnemu tłumowi poprzez uchylanie się przed interwencjami. Funkcjonariusze nie rozpędzali manifestantów domagających się zwiększenia wynagrodzenia lub wydania żywności. Można przypuszczać, że policjanci, borykający się z takimi samymi problemami, jak strajkujący tłum, rzeczywiście nie dość sumiennie wypełniali swoje obowiązki.

25 lutego 1919 r. do Magistratu miasta Sosnowca wpłynęło pismo niezadowolonych policjantów (Aneks). Funkcjonariusze starali się zainteresować władze swoją sytuacją materialną. Porównywali aktualne ceny towarów ze swoimi zarobkami. Wynagrodzenie policjanta wynosiło 8 mk. dziennie. Według obliczeń samych zainteresowanych skromne utrzymanie jednej osoby wynosiło wówczas 8 mk. i 20 fenigów, wykorzystując w połowie ceny oficjalne kartkowe na artykuły spożywcze. Posiadali oni również rodziny, których nie byli w stanie utrzymać. Policjanci poprosili magistrat o zwiększenie poborów, wprowadzenie dodatków do pensji za mieszkanie, opał i światło, o otrzymanie umundurowania, w tym dwóch par obuwia, objęcie opieką medyczną siebie i rodzin oraz zwiększenie racji żywnościowych. Pod pismem podpisało się 17 policjantów.

Pismo zachowało się w dobrym stanie, odręczny tekst został napisany starannie i czytelnie. Jedynie kilku słów nie udało się odczytać z powodu fragmentarycznego zapisu niektórych wyrazów na łączeniu stron jednostki archiwalnej. Na uwagę zasługuje duża liczba wyrazów napisanych z wielkiej litery, co może sugerować, że dla autorów tekstu są one ważne. Tekst źródłowy Autorka przedstawiła wiernie z oryginałem²¹. Przytoczyła go w oryginalnej pisowni, z zachowaniem interpunkcji i ortografii pisma, powstałego jej zdaniem wyraźnie pod wpływem emocji policjantów. Dla czytelników może być interesujący wygląd pisma z 1919 r. oraz sposób jego sporządzenia, z wyrazami zawierającymi błędy ortograficzne (zapis współcześnie uznawany za błędny). Autorce trudność sprawiło odczytanie niektórych podpisów odręcznych funkcjonariuszy umieszczonych pod petycją do Magistratu i w tych sytuacjach zasugerowała swoje propozycje zapisu.

Magistrat na zaprezentowane pismo odpowiedział następująco:

Na wniosek WP o podniesienie pensji i wogóle podniesienia bytu materialnego, Magistrat komunikuje, że wniosek ten został niewłaściwie skierowany, gdyż magistrat budżetu Policji nie układał, nie zna jego zasad i w organizacji Policji nie brał udziału²².

²⁰ Na temat działalności Koła za 1934 r. zob.: „Rocznik Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Górniczych” 1934, Siemianowice Śląskie 1935, s. 45–48.

²¹ J. Tandecki, K. Kopiński, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.

²² APKa, AmS I, sygn. 2628, k. 27.

Pismo z datą 5 marca zostało skierowane na ręce Teofila Plebanka, policjanta, który jako pierwszy podpisał się pod pismem. Odpowiedź urzędnika w swoim przekazie była lekceważąca i rozmijająca się z prawdą. Czy rzeczywiście Magistrat nie posiadał wiedzy na temat wysokości uposażeń funkcjonariuszy PK i na jakich zasadach zapewniał im wynagrodzenia?

ANEKS

Do Magistratu miasta Sosnowca w miejscu

My niżej podpisani policjanci miasta Sosnowca Prosimy za pośrednictwem W.P. Komendanta Policji Oprzedstawienie²³ Odnośnym Władzom następujące prośby. Okręg Sosnowca należy do najdroższej i najgorzej zaopatrzonej Okolicy w Kraju pod Względem Apropowizacji. Według Obliczenia, skromne utrzymanie jednej Osoby wynosi MK. 8 i feningu 20, stosując w połowie Ceny Kontyngesowe, na artykuły spożywcze, gdyż Otrzymywane racyje Żywności w połowie tylko mogą wystarczyć potrzebą, anie²⁴ raz nawet w trzeciej części. Obliczając detaliczne dzienne utrzymanie policjanta można go zestawzić w następujących Cyfrach:

1. funt chleba kartkowego kosztuje 0,70 fenigów

1. ...²⁵ chleba razowego nie kartkowego 1 MK. (Samego zaś Kartkowego chleba nie wystarczy)

1/2 Kwarty mleka MK. 1, 20 fe.

1/8 funta Cukru Kartkowego 0,30 fe.

1/8 funta Cukru nie Kartkowego 1,00

Razem więc Śniadanie i Kolacja (bez żadnych tłuszczów) Kosztuje 4 MK. 20 fenigów.

Oprucz²⁶ tego Obiad według cen istniejących w Sosnowcu na artykuły spożywcze kosztuje 4 MK. 20 fe. Całkowite więc skromne utrzymanie dzienne jednej Osoby Kosztuje 8 MK. 20 feni., aprawie²⁷ wszyscy policjanci mają Żony

²³ Poprawna forma to „O przedstawienie”.

²⁴ Poprawna forma to „a nie”.

²⁵ Prawdopodobnie zaznaczenie odniesienia do miary funta, jak w pkt 1 powyżej.

²⁶ Poprawna forma to „oprócz”.

²⁷ Poprawna forma to „a prawie”.

i dzieci lub utrzymują rodziny jeśli więc teraz porównamy²⁸ Powyższe Cyfry z wynagrodzeniem policyjnym, które²⁹ wynosi tylko 8 MK. dziennie to powstaje pytanie, Czy policjant może wyżyć zadotychczasowe³⁰ wynagrodzenie, jeśli oprócz³¹ [wiktu] musi Opłacić Opał, światło i wydawać na ubranie i Obuwie. Powyżej wymienione Cyfry Wykazują dobitnie, w jakich Ciężkich warunkach musi żyć i pracować policjant, niechcąc³² splamić swego munduru jakimiś poborami nie uczciwymi dochodami, na które³³ [może] się zgodzić żaden policjant Szanując swój honor i dbający O dobro³⁴ Obywateli i państwa. Ciężkie warunki naszego bytu po porozumieniu się Ze wszystkimi Kolegami policjantami Zmusiły nas do napisania niniejszej prośby i mamy niezłomną nadzieję Ze Odnośne Władze rozpatrzą ją przychylnie i wględnie następujące nasze warunki;

- 1) podwyższenie pensji O 100% [podkreślenie w tekście] wmyśl³⁵ dekretu z 12go listopada 1918 r. Od tych Czasowem³⁶ Wynagrodzeniu. Wynagrodzenie to prosimy Zastosować przynajmniej Od 15go stycznia b.r., przy czym prosimy O liczenie naszego Wynagrodzenia nie w dniówkach lecz w miesięcznej pensji.
- 2) Prosimy O mieszkanie światło Opał. w naturze lub wypłacenie dodatków³⁷ pieniężnych.
- 3) Prosimy O podwójne³⁸ porcje Żywności t.j. chleba cukru mąki Kaszy tłuszczu³⁹ i t.p.
- 4) Prosimy O umundurowanie i 2 pary Obuwia naraz z całkowicie⁴⁰ rep[eracją]
- 5) Prosimy O pomoc lekarską Dla Policjantów i jch⁴¹ rodzin
- 6) Prosimy O całkowite wynagrodzenie podczas jakiegokolwiek choroby.
- 7) Prosimy O 3-ch miesięczne wynagrodzenie rodziny lub Żony wrazie⁴² śmierci milicjantów.

²⁸ Poprawna forma to „porównamy”.

²⁹ Poprawna forma to „które”.

³⁰ Poprawna forma to „za dotychczasowe”.

³¹ Poprawna forma to „oprócz”.

³² Poprawna forma to „nie chcąc”.

³³ Poprawna forma to „które”.

³⁴ Poprawna forma to „o dobro”.

³⁵ Poprawna forma to „w myśl”.

³⁶ Poprawna forma to „o dotychczasowym”.

³⁷ Poprawna forma to „dodatków”.

³⁸ Poprawna forma to „podwójne”.

³⁹ Poprawna forma to „tłuszczów”.

⁴⁰ Poprawna forma to „całkowitą”.

⁴¹ Poprawna forma to „ich”.

⁴² Poprawna forma to „w razie”.

- 8) Prosimy O 3-ch miesięczne wynagrodzenie wraz⁴³ usunięcia policjanta z posady bez winy z jego strony.

Plebanek Teofil
Poniato[wski] Bronisław
Janicki Franciszek
Krężel Mieczysław
Roman Zarboński
Stefan Dobrowolski
Jan Szczepanik
Edward Wieczorek
Ressner Edward
Wilhelm Hamonkiewicz
Win[...] Lency
J. Jednaky
Edm. Giżejewski
Suchorz Bernard
R. Sztosz
[F. Olczyk]
Karol Grytner

Źródło: APKa, AmS I, sygn. I 2628, k. 28–30.

BIBLIOGRAFIA

Archiwum Państwowe w Katowicach, Akta miasta Sosnowca I, sygn. I 2628.

Dziennik Praw Państwa Polskiego 1918, nr 19, poz. 53. Przepisy o organizacji Milicji Ludowej.

Dziennik Praw Państwa Polskiego 1919, nr 5, poz. 98. Dekret o organizacji policji komunalnej.

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1919, nr 61, poz. 363. Ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. o policji państwowej.

Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej 1920, nr 65, poz. 431. Ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o uposażeniu wyższych i niższych funkcjonariuszów policji państwowej.

„Rocznik Stowarzyszenia Polskich Inżynierów Górniczych” 1934, Siemianowice Śląskie 1935.

„Głos Śląski” 1919, nr 21 z 18 lutego

„Goniec Częstochowski” 1919, nr 9, z 12 stycznia

⁴³ Poprawna forma to „w razie”.

„Goniec Częstochowski” 1919, nr 30 z 6 lutego
„Goniec Częstochowski” 1919, nr 47 z 11 marca
„Górnik” 1918, nr 63 z 15 grudnia

- Buras D., *Polskie formacje policyjne w Kielcach w okresie pierwszej wojny światowej i na progu niepodległości (1914–1919)*, „Rocznik Świętokrzyski” Seria A – Nauki Humanistyczne 2005, nr 29.
- Buras D., *W służbie wolnej Polski. Organizacja i działalność Policji Państwowej w województwie kieleckim w latach 1919–1939*, Toruń 2014.
- Bytom, „Głos Śląski” 1919, nr 21 z 18 lutego.
- Foltyński J., *Organizacja bezpieczeństwa publicznego w Częstochowie w latach 1918–1919, w: Od straży obywatelskich do policji. Służby porządkowe na ziemiach polskich w XX wieku*, red. R. Łaszewski, B. Sprengel, Włocławek 2007.
- Leinwand A., *Pogotowie Bojowe i Milicja Ludowa w Polsce 1917–1919*, Warszawa 1972.
- Litwiński R., *Korpus policji w II Rzeczypospolitej: służba i życie prywatne*, Lublin 2007.
- Ławnik J., *Represje policyjne wobec ruchu robotniczego 1918–1939*, Warszawa 1979.
- Majcher-Ociesa E., *Finansowanie Policji Komunalnej w Sosnowcu w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 1919, w: Chronią i służą... Mundurowi i cywile. Społeczne i gospodarcze relacje na ziemiach polskich na przestrzeni wieków*, red. R. Klementowski i M. Zawadka, Wrocław 2017.
- Majer P., *Ustawy polskiej policji (1791–2011): źródła z komentarzem*, Szczytno 2013.
- Mączyński M., *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej*, Kraków 1997.
- Misiuk A., *Policja państwowa 1919–1939: powstanie, organizacja, kierunki działania*, Warszawa 1996.
- Misiuk A., Pepłoński A., *Organizacja instytucji policyjnych w II Rzeczypospolitej 1918–1926. Wybór źródeł i dokumentów*, Szczytno 1994.
- Opisy gwałtów, dokonanych przez tłumy robotników na pracownikach przemysłowych*, Dąbrowa Górnicza 1922.
- Słabińska E., *Rynek pracy w latach 1918–1939 na przykładzie województwa kieleckiego*, Kielce 2015.
- Smutna statystyka*, „Goniec Częstochowski” 1919, nr 47 z 11 marca.
- Tandecki J., Kopiński K., *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.
- Walczak J., *Ruch robotniczy w Zagłębiu Dąbrowskim w latach 1918–1926*, Katowice 1973.